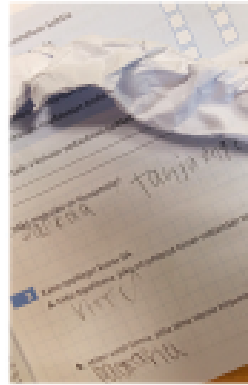

Taustadiat, joilta löytyy teoreettista näkökulmaa puheenvuorossani tarkastelemistani ilmiöistä. Tässä halutessasi tutustuttavaksesi.

Joensuu ja seutukunnat VESO 29.9.2018

Itä-Suomen yliopisto, Carelia-sali

YHTEINEN VASTUU KOULUPÄIVÄSTÄ

SYRJÄYTYMISVAARA

Mitä on syrjäytyminen?
Miten syrjäytymisvaara ilmenee kasvuikäisen elämässä?
Miten ehkäisen syrjäytymistä?

OPPILAS

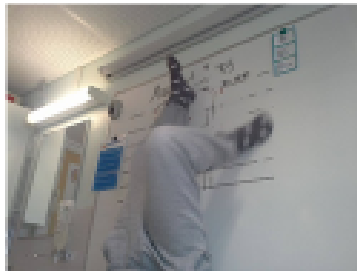
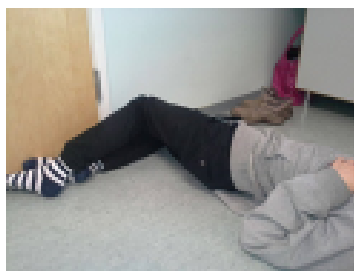
MONINAINEN YHTEISTYÖ

Miksi yhteistyö on tärkeää?
Keitä tähän yhteistyöhön tarvitaan?
Miten omalta osaltani edesautan yhteistyön onnistumista – ja miksi?

SAIRAALA- VANKILA-AIKA JA
OPETUKSEN NUORTEN VANKIEN
ARKI ja KERTOMUKSET
TUTKIMUS ELÄMÄSTÄÄN

TUTKIMUKSET KOULUSTA, OPETTAJISTA JA OPETTAJUUDESTA

Tanja Äärelä

erityispedagogiikan dosentti (UEF)
erityispedagogiikan yliopistonlehtori

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Näiden diojen sisältö on pääosin poimintoja väitöstutkimukseni teoriaosuudesta; lähdetietoja itse teoksesta, joka löytyy verkosta pdf:nä. **Puheenvuorossani käytän eri dioja.**

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
Ä
Ö

SYRJÄYTYMINEN

- monimuotoinen yhteiskunnallinen ilmiö; prosessi, jossa yksilöä yhteiskuntaan liittävät sidokset löystyvät
- suhdekäsite; syrjäytyminen on aina syrjäytymistä jostakin
- yleinen tapa on nähdä syrjäytyminen hyvinvoinnin vastakohtana, sen eriasteisena puutostilana
- näkökulma erilaisten sosiaalisten ongelmien tarkastelussa
- voidaan erottaa viisi ulottuvuutta: koulutuksellinen, työmarkkinallinen, sosiaalinen, vallankäytöllinen ja normatiivinen
- lapset ja nuoret → normaalina pidettävästä kasvusta ja kehityksestä syrjäytymistä

SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVA NUORI

- lasten ja nuorten hyvinvointi vs. pahoinvointi → polarisaatio
- määrä vaihtelee eri arvioiden mukaan n. 14 000:sta jopa 100 000:een
- Pekka Myrskylän (2011) ”*Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret*” –selvityksen mukaan syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita on noin 50 000, joista täysin tilastojen ulkopuolella elää n. 30 000
- lastensuojelutilastot perheiden elinolojen kuvaajina
- jo lapsuusaikana on havaittavissa myöhempiä ongelmia vahvasti ennakoivia tekijöitä
  - esim. käytöshäiriöt 8-vuotiaana voivat ennakoida päihteiden ongelmakäyttöä, antisosiaalista käyttäytymistä ja varhaisaikuisuuden mielenterveyshäiriöitä
- myös ongelmien pysyvyydestä on tutkimuksellista näyttöä

Suomessa on jo lähes 70 000 syrjäytynyttä nuorta, etenkin poikien asema on heikentynyt – Professori kertoo viisi konkreettista keinoa syrjäytymisen ehkäisyyn

Viime taantuman seurauksena etenkin poikien asema on heikentynyt ja syrjäytyneiden määrä kasvanut. Syrjäytyminen maksaa vuodessa karkeasti arvioiden 1,4 miljardia euroa. ”Tämä tulee Suomelle sekä taloudellisesti että inhimillisesti valtavan kalliiksi”, sanoo Me-säätiön analyttikko Jussi Pyykkönen.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Ä Ö

me. Kuka syrjäytyy jo koulun penkiltä?

Syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat tunnistetaan koulussa jo varhain. Miksi heitä ei kuitenkaan osata auttaa ajoissa ja vaikuttavasti?

Me-säätiö julkistaa 22.3.2018 luokkakuvan 2018, josta näkyy, miltä peruskoulussa näyttää tänään. Luokkakuva kertoo, että peruskoulu tarjoaa oppilaille tukea mutta se ei tällä hetkellä kohdenna riittävän vaikuttavasti. Oppilaan kokonaisvaltainen tilanne jää liian usein huomiotta, sillä monen lapsen kohdalla ongelmat johtuvat monista eri tekijöistä koulussa ja sen ulkopuolella. Pelkkä yksittäiseen oppilaaseen kohdennettava tuki ei riitä vaan rinnalle tarvitaan koko kouluyhteisön uudenlaista kehittämistä.

KOULUPUDOKAS *(school drop-out)*

- yhteiskuntaan integroituminen tapahtuu keskeisesti koulun avulla; koulutuksen ulkopuolelle jääminen johtaa helpommin syrjään myös muilta elämän osa-alueilta
- tiukka tulkinta: nuoret, jotka jäävät ilman peruskoulun päättötodistusta; laajempi tulkinta: myös nuoret, jotka eivät aloita toisen asteen koulutuksessa tai keskeyttävät toisen asteen opinnot
- nivelvaiheet kriittisimpiä vaiheita koulusta putoamiselle
- vuoden 2013 alussa voimaan astunut yhteiskuntatakuuseen kuuluva koulutustakuu takaa jokaiselle peruskoulunsa päättävälle nuorelle mahdollisuuden jatkaa opintojaan lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai ”muulla tavoin”
- seuraavan dian tilastoon:

1) Oppivelvollisuutensa kokonaan laiminlyöneiksi katsotaan sellaiset oppivelvollisuusikäiset, jotka eivät lukuvuoden aikana ja lukuvuodesta 2010/2011 lähtien kevätlukukauden aikana lainkaan osallistuneet peruskouluopetukseen. Tiedot lukuvuodesta 2010/2011 alkaen eivät ole täysin verrannollisia aiempiin vuosiin. Oppivelvollisuutensa laiminlyöneitä voi olla kaikilla luokka-asteilla.

2) Ilman peruskoulun päättötodistusta eronneet ovat oppivelvollisuusiän ohittaneita, jotka eivät ole oppivelvollisuutensa aikana suorittaneet peruskoulun koko oppimäärää.

Liitetaulukko 2. Peruskoulun koulupudokkaat lukuvuosina 1999/2000–2015/2016

Lukuvuosi	Oppivelvollisuutensa kokonaan laiminlyöneet ¹⁾	Ilman peruskoulun päättötodistusta eronneet ²⁾		Kevätlukukauden 9.-luokkalaisten määrä
		Yhteensä	Kevätlukukauden lopun 9.- luokkalaisten määrään verrattuna, %	
1999/2000	90	193	0,29	66 821
2000/2001	69	210	0,33	64 512
2001/2002	63	191	0,31	62 095
2002/2003	79	161	0,26	61 419
2003/2004	67	178	0,28	64 456
2004/2005	70	218	0,34	64 350
2005/2006	60	178	0,27	66 473
2006/2007	55	152	0,23	66 230
2007/2008	47	115	0,17	67 388
2008/2009	39	150	0,23	65 687
2009/2010	41	152	0,23	65 560
2010/2011	95	180	0,28	64 125
2011/2012	86	212	0,34	61 778
2012/2013	85	202	0,33	60 323
2013/2014	78	269	0,46	58 554
2014/2015	71	301	0,51	58 919
2015/2016	94	315	0,54	58 707

Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu].

ISSN=1798-9280. 2015, Liitetaulukko 2. Peruskoulun koulupudokkaat lukuvuosina
1999/2000–2015/2016 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.9.2018].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tau_002_fi.html

- yksittäisiä *syitä* koulusta putoamiselle ei ole; koulupudokkailla on samoja piirteitä kuin heillä, joista ei tule koulupudokkaita
- *riskitekijöitä* on mahdollista nimetä, mutta niiden ennustearvoa yksittäisten muuttujien osalta pidetään heikkona
- tyypillistä moniongelmaisuus; kasvuympäristö on monella tavoin merkityksellinen
- taloudellinen niukkuus voi toimia sosiaalisen yhteisön ulkopuolelle jäämisen yhtenä vaikuttimena (vrt. kaupallistuneet harrastukset)
- heikko koulumenestys ennustaa koulutuksen ulkopuolelle putoamista
- lasten, joilla on todettu käyttäytymiseen liittyviä vaikeuksia, on todettu putoavan helpommin koulusta
- vaikeudet ovat usein nähtävissä jo varhaisessa vaiheessa
- ekologinen viitekehys: koulun keskeyttämisiä syntyy, kun koulun oppilaisiin kohdistamat vaatimukset ja oppilaiden edellytykset eivät kohtaa – kyseessä ei yksilötason ongelma, vaan laajempi systeeminen ongelma

- koulutuksen *sosiaalinen periytyvyys* todettu; vanhempien koulutustaso heijastuu lapsen koulutustasoon
- nykyisenlainen koulutusjärjestelmämme mahdollistaa myös *sosiaalisen liikkuvuuden*
- maamme koulupudokastilanne kansainvälisesti vertaillen parempi kuin monissa muissa EU-maissa
- Yhdysvalloissa koulun keskeyttäminen on ollut pitkään hälyttävän suuri ongelma (lisänä rotujen väliset erot, myös alueelliset erot huomattavan suuria)
- koulunsa keskeyttäneillä nuorilla on koulutukseen kiinnittyneitä nuoria huomattavasti suurempi riski syyllistyä laittomuuksiin, syrjäytyä yhteiskunnasta ja joutua vankilaan

Anne Karhu

Check in, check out!

Käyttäytymisen tehostettua tukea lähikoulussa

CICO-menetelmä on konkreettinen, yksinkertaisiin käyttäytymispsykologisiin periaatteisiin tukeutuva toimintamalli toivotun käyttäytymisen opettamiseen. Keskeistä mallissa on se, että ongelmalliseksi koettu käyttäytyminen otetaan reilusti puheeksi ja käyttäytymiselle asetetaan yhteiset tavoitteet. Lisäksi koulussa lisätään aikuisten läsnäoloa ja positiivisia arkikohtaamisia.

Kaikille yhteinen peruskoulu.....	
1.1.1 Tuen kolme porrasta.....	
1.1.2 Moniammatillisuuden mahdollisuudet.....	
Käyttäytymisen tukeminen ja työrauha	
1.2.1 Käyttäytymispsykologinen näkökulma.....	
1.2.2 Psykologisen tiedon hyödyntäminen.....	
Check in check out (CICO) -tuki	
1.3.1 Aikaisemmat CICO-tutkimukset.....	
Tutkimuksen tavoitteet.....	
1.4.1 Osatutkimus 1: Yhteistyö ja psykologinen tieto tukevat ADHD-oireisen oppilaan toimintakykyä koulussa.....	Keskeiset tulokset .....
1.4.2 Osatutkimus 2: Check in-check out intervention for supporting pupils' behaviour: effectiveness and feasibility in Finnish schools.....	Tulosten käytännön merkitys ja hyödynnettävyys.....
1.4.3 Osatutkimus 3: Inclusion on pupils with ADHD symptoms in mainstream classes with PBS.....	4.2.1 Toimintaympäristön selkeys tukee käyttäytymisen tehostetun ja erityisen tuen järjestämistä oppilaan lähikoulussa.....
	4.2.2 Prososiaalisen käyttäytymisen vahvistaminen tukee koko yhteisön hyvinvointia .....
	4.2.3 Kohtaamisen ja välittämisen ilmapiiri rakentuu pienistä teoista .....
	4.2.4 Koulun toimintakulttuuri tukee moniammatillisia työtapoja .....
	Tutkimuksen luotettavuus .....
	Suuntaviivoja tuleville tutkimuksille.....

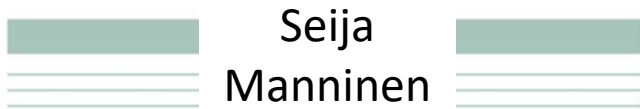
Luettavissa osoitteessa:

https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/59198/978-951-39-7522-7_vaitos24082018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Väitös: 18.5.2018: Hyvät vuorovaikutussuhteet parantavat kouluviihtyvyyttä

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

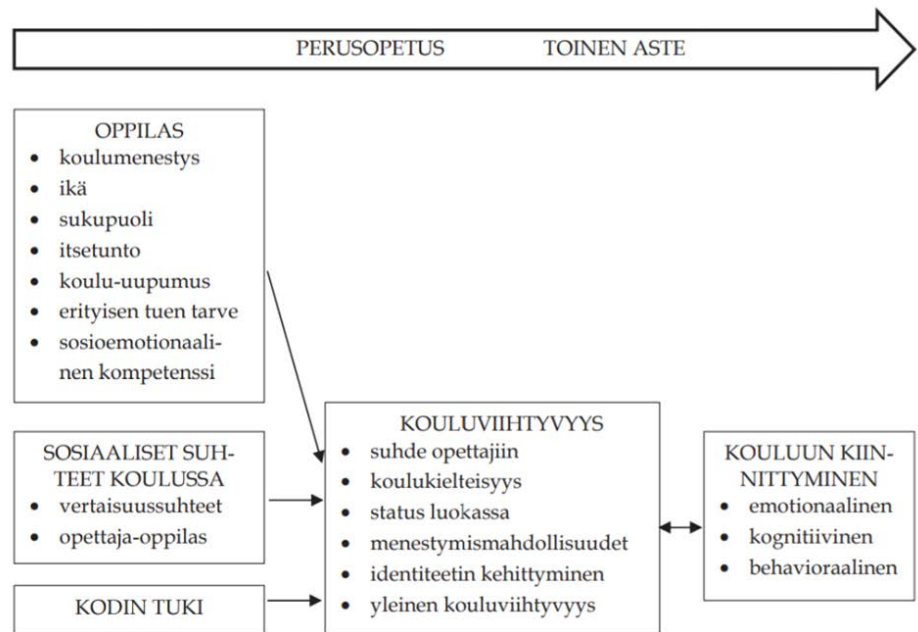
612

Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa

KOULUVIIHTYVYYS JA SEN LÄHIKÄSITTEET	16
2.1 Kouluhyvinvointi	20
2.2 Kouluelämän laatu	22
2.3 Kouluun kiinnittyminen.....	23
2.3.1 Kouluun kiinnittymisen ulottuvuudet	25
2.3.2 Kouluun kiinnittymisen merkitys	26
KOULUVIIHTYVYYTEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT	31
3.1 Oppilaaseen liittyvät tekijät	32
3.1.1 Koulumenestys.....	32
3.1.2 Oppilaan ikä ja siirtymävaiheet	33
3.1.3 Oppilaan sukupuoli.....	36
3.1.4 Itsetunto ja minäkäsitys.....	37
3.1.5 Kouluväsytys ja -uupumus	38
3.1.6 Erityisen tuen tarve.....	41
3.1.7 Sosioemotionaalinen kompetenssi	44
3.2 Oppilaan sosiaaliset suhteet koulussa	46
3.2.1 Vertaissuhteet koulussa	48
3.2.2 Oppilas-opettaja	50
3.3 Kodin tuki	52
KOULUVIIHTYVYYS JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYKYS.....	54

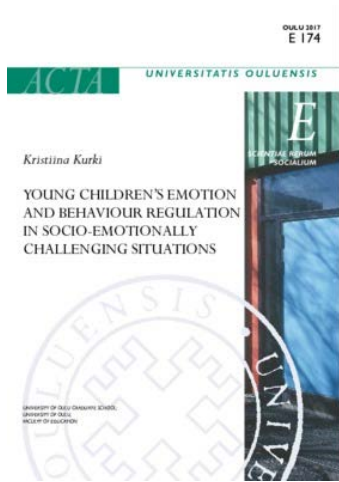
”KOULUUN KIINNITTYMINEN”
poissaolojen vähentäminen, osallisena pitäminen eli (koulutuksellisen) syrjäytymisen ehkäisy

KUVIO 3 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Väitös: Lapset oppivat tunteiden säätelyä opettajien tuella

(<http://www.aamuset.fi/uutiset/3742968/Vaitos+Lapset+oppivat+tunteiden+saatelya+opettajien+tuella>)

- sosioemotionaalisesti haasteellisissa tilanteissa opettajan tuki muuttaa olennaisesti varhaiskasvatusikäisten lasten säätelystrategioiden käyttöä: itsenäisesti toimiessaan lapset turvautuvat usein fyysisiin ja verbaalisiin keinoihin vaikuttaakseen toisten toimintaan, kun taas opettajan tukiessa lapset säätelevät enemmän itseään ja omaa toimintaansa
- opettaja voi haasteellisissa tilanteissa **auttaa lasta ymmärtämään omia tunteitaan, tilanteen luonnetta ja muiden näkökulmia**; opettaja voi myös **auttaa lasta valitsemaan toimivampia strategioita** ja tukemaan lasta niiden käytössä; opettajat kuitenkin useammin keskittävät tukensa haastavan tilanteen ratkaisemiseen kuin lasten tunteiden käsittelyyn.
- tunteisiin ja käyttäytymiseen liittyvien säätelytaitojen tukeminen vaatii opettajilta ymmärrystä itsesäätelyprosesseista ja opettajan toiminnan vaikutuksista lasten itsesäätelytaitojen kehittymiseen; haasteelliset tilanteet eivät ainoastaan tarjoa mahdollisuutta harjoitella toimivia tapoja ratkoa ongelmia, vaan ne tulisi nähdä myös tilaisuuksina tehdä lapset tietoisiksi omista ja muiden tunteista
- sosioemotionaalisia haasteita tulisi päiväkotij- ja koulukonteksteissa pitää **oppimistilanteina, joissa opettajan eri tavoin tarjoama tuki ja ohjaus auttavat lasta oppimaan ja harjoittelemaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyä ja siihen liittyviä strategioita**
- haasteellisten tilanteiden ratkaiseminen ja niissä heränneiden **tunteiden säätely** on olennaista myös, jotta **muut oppimiseen tai sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tavoitteet voidaan saavuttaa**

Poimintoja Rikosseuraamuslaitoksen tilastoista v. 2008–2016

- Vuonna 2015 vankien **päivittäinen keskilukumäärä** oli 3 068, mikä on 19 % vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten.
- **Naisvankeja** oli vuonna 2015 päivittäin keskimäärin 231.
- Vankien **keski-ikä** vuonna 2012 oli 36 vuotta. Naisvangit olivat noin vuoden miesvankeja vanhempia.
- **Nuorten vankien** osuus on laskenut lähes puoleen viimeisten kymmenen vuoden aikana. Alle 21-vuotiaita on maamme vankiloissa päivittäin keskimäärin 81.
- Vangeista n. 8 % osallistui **koulutukseen** ja n. 10 % **kuntouttavaan toimintaan**.
- **Ulkomaalaisten vankien** osuus on ollut noususuuntainen. Vuonna 2015 ulkomaalaisia oli n. 16 % (477) kaikista vangeista. Kaikkiaan eri kansalaisuuksia oli 61.
- **Avolaitosvankien** määrä on kasvanut tavoitellusti (painopistettä on pyritty siirtämään suljetuista vankiloista avolaitoksiin).
- **Elinkautisvankeja** oli vuoden 2016 alussa 202. Elinkautisten rangaistusten pituus on ollut keskimäärin 14 vuotta.
- **Tutkintavankien** määrä on kasvanut ja on vuonna 2012 suurin 30 vuoteen. Keskivankiluku vankeus- ja sakkovankien ryhmissä on vastaavasti laskenut.
- **Väkivaltarikosten**, etenkin pahoinpitelyrikosten osuus on noussut tasaisesti. Yli 40 % vuoden 2010 vangeista suoritti tuomiotaan väkivaltarikoksesta.
- **Omaisuusrikosten** määrä oli vähentynyt viiden vuoden seurantajaksolla (2005–2010).

NUORISORIKOLLISUUS

- tarkoitetaan 15–21-vuotiaiden lainvastaisia tekoja
- keskeisiä ikärajoja ovat 15, 18 ja 21 vuotta
- **nuori rikoksentekijä** on henkilö, joka tehdessään rangaistavan teon on ollut 15, mutta ei 21 vuotta täyttänyt
- 15–17 -vuotiaista käytetään erikseen nimikettä **nuoret henkilöt**, ja heitä koskee joukko seuraamuksen valintaa koskevia lievennyksiä
- tyypillisiä piirteitä
  - ns. **rikoskierre**: sama nuori syyllistyy tiheästi ja toistuvasti seuraamuksiltaan suhteellisen lieviin rikoksiin
  - ns. **jengirikollisuus**: useampia nuoria syytteessä samasta rikoksesta tai rikosketjusta
  - ryhmäkäyttäytyminen sitä todennäköisempää, mitä nuoremista rikoksentekijöistä on kyse
- nuoruus on ikäryhmien kokoon suhteutettuna aktiivisinta rikoksenteon aikaa, suurin rikospiikki n. 18 ikävuoden tienoilla
- yleisimpiä nuorten tekemiä rikoksia ovat näpistykset ja vahingonteot; rikokset liittyvät tyypillisimmin vapaa-ajanviettoon, alkoholiin ja ikärajoja koskeviin säännöksiin

Suomalaisen nuorisorikosoikeuden perusteet

Nuoren tekemä rikos voi johtaa ankaruusjärjestyksessä seuraaviin rangaistuksiin:

Poliisin ja syyttäjien määräämät seuraamukset

1. poliisin huomautus
2. seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen (syyllisyys rikokseen vahvistetaan)
3. rikesakko (kiinteämääräinen varallisuusrangaistus)
4. rangaistusmääräyssakko (suuruus riippuu rikoksesta ja tuloista)

Tuomioistuinrangaistukset

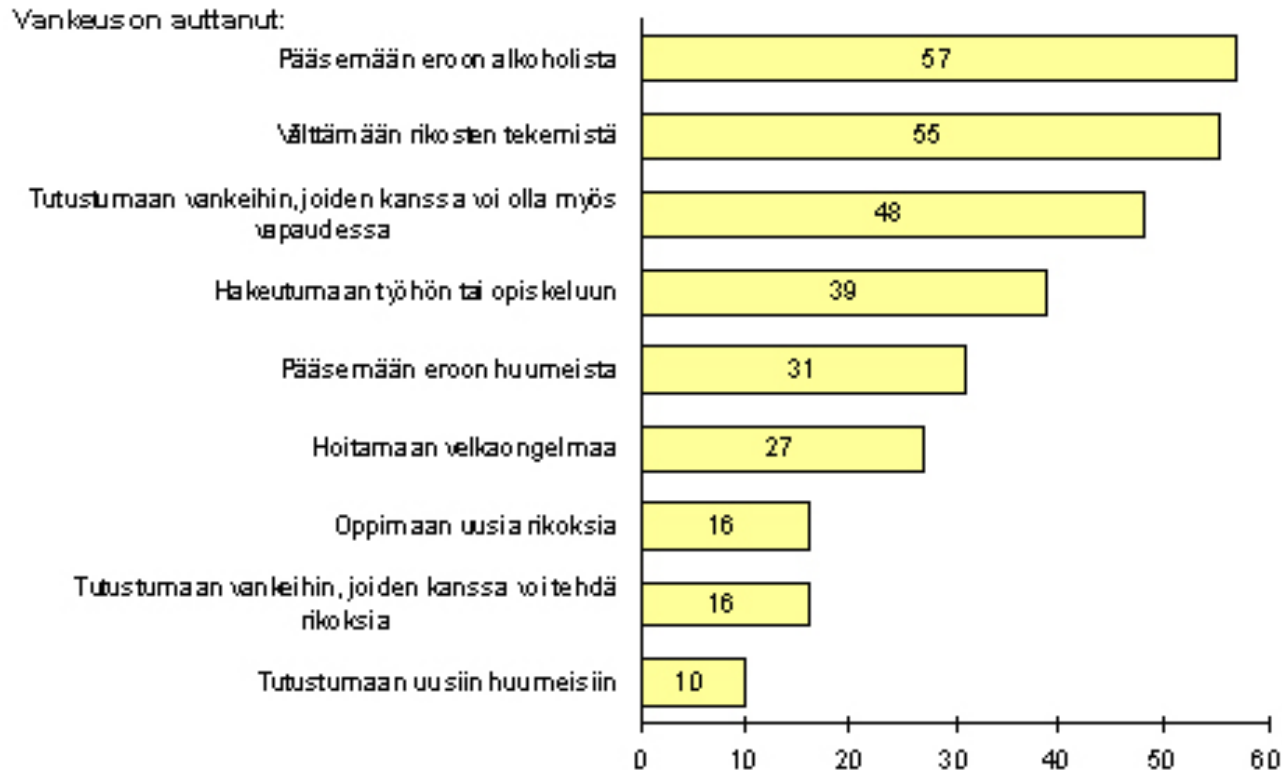
5. seuraamusluonteinen tuomitsematta jättäminen (syyllisyys rikokseen vahvistetaan)
6. tuomioistuinsakko (suuruus riippuu rikoksesta ja tuloista)
7. ehdollinen vankeus (harkinnanvaraisesti käytettäviä oheisseuraamuksia ovat oheissakko, yhdyskuntapalvelu ja valvonta)
8. nuorisorangaistus (intensiivinen avoseuraamus: tapaamisia kaksi kertaa viikossa)
9. yhdyskuntapalvelu (työntekoa sisältävä avoseuraamus, joka tuomitaan vankilan sijasta ja joka voidaan rikkomuksen vuoksi muuntaa vankeudeksi)
10. vankilarangaistus

(Honkatukia & Kivivuori 2006, 282–283)

Nuorisovanki

- rikosoikeudellinen termi
- vankilaoikeus voi määrätä nuoren nuorisovangiksi, jos
  - hän on tehnyt rangaistavan tekonsa alle 21-vuotiaana
  - hänen yhteenlaskettu vankeusaikansa on vähintään kuusi kuukautta ja enintään neljä vuotta
- rangaistus on toimeenpantava ennen kuin nuori täyttää 23 vuotta
- nuorisovangit voivat päästä ehdolliseen vankeuteen suoritettuaan 1/3 kokonaisrangaistuksestaan
- suurin osa nuorisovangeista viipyy vankilassa alle vuoden
- tilastojen mukaan n. 90 % heistä palaa viiden vuoden sisällä takaisin vankilaan; samana aikana kaikista vangeista palaa n. 60 %

Vankeuden kuntouttavasta vaikutuksesta:

Lyhytaikaisvankien (n=351) arviot nykyisen vankeutensa vaikutuksista vapautumisen jälkeiseen elämään (Kivivuori & Linderborg 2009).

Waltzer, K. 2017. Rikoksen uusijan elämänkulku: hyvinvoinnin ja syrjäytymisen polut.

← Rikoskierteestä irtaudutaan parhaiten pitkäkestoisten ihmissuhteiden avulla

Väitös erityispedagogiikan alalta

Väittelijä KL Katariina Waltzer

Aika ja paikka: 13.10.2017 klo 12, sali E100, Educa-rakennus, Joensuun kampus

<https://www.uef.fi/-/rikoskierteesta-irtaudutaan-parhaiten-pitkakestoisten-ihmissuhteiden-avulla>

Subjektiiivista hyvinvointia voidaan tavoitella ajasta ja paikasta rippumatta. Subjektiiivinen hyvinvointi, joka käsitteenä lähestyy onnellisuutta, on ihmisen toiminnan universaali tavoite. **Katariina Waltzerin** Itä-Suomen yliopistossa tarkastettavassa väitöskirjatutkimuksessa tarkastelun kohteena oli rikoksen uusijoiden subjektiiivisen hyvinvoinnin rakentuminen eri elämänalueilla.

Waltzer haastatteli tutkimusta varten 14 miestä, joiden elämään kuuluu tai on kuulunut rikosten tekemistä ja vankilatuomioita. Subjektiiivisen hyvinvoinnin rakentumisen perusteella parhaiten rikoskierteestä näyttävät irtautuvan ne, jotka ovat onnistuneet säilyttämään pitkäkestoisia merkityksellisiä ihmissuhteita. Vaikeinta irrottautuminen taas oli niille, jotka ovat katkeroituneet epäoikeudenmukaiseksi kokemistaan elämäntapahtumista. Jotkut lapsuuden ja nuoruudenaikaiset tapahtumat ja niiden taustat oli kuitenkin ymmärretty myöhemmin, mikä on koettu omaa hyvinvointia parantavaksi tekijäksi.

Rikoskierteestä irtautuneilla enemmän positiivisia tunnekokemuksia

Tutkittava joukko oli päihde- ja rikoskäyttäytymisensä vuoksi vaarassa syrjäytyä koulutuksesta ja työelämästä. Lisäksi heillä oli vaikeuksia pitää yllä pitkäaikaisia ihmissuhteita, joten olosuhteet hyvinvoinnin kokemiselle voivat olla haastavia.

Tutkimuksessa tarkasteltiin kohdehenkilöiden kokemia elämänvaiheita ja vaiheesta toiseen johtaneita siirtymiä. Eri elämänalueiden sisällä tarkasteltiin kohdejoukon subjektiiivisen hyvinvoinnin rakentumista, mutta myös tutkittavien kokemia subjektiiivisen hyvinvoinnin puutteita.

Tutkimuksen tulosten mukaan tutkittavien elämänkulku sisälsi runsaasti siirtymiä, joita pidettiin vaikeina ja jopa epäoikeudenmukaisina, eikä niiden taustoja ja perusteita ole ymmärretty. Tällaisia negatiivisiksi koettuja muutoksia olivat tyypillisesti siirtymiset yleisopetuksesta erityisopetukseen tai kotoa kodin ulkopuoliseen sijoituspaikkaan.

Koski, L. ja Miettinen, K. 2007. Vangit koulutuksessa. Selvitys vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksista ja –strategioista sekä opetuksen laadusta. (PDF)

- kyselytutkimus, 2 269 vastaajaa
- noin 6 prosenttia (n=143) vastaajista on kokonaan ilman koulutusta tai heillä on peruskoulu kesken
- lukion tai lukio-opintoja on suorittanut 11 % vastaajista ja ylioppilastutkinnon 5 %
- luku- ja kirjoitusvaikeuksia on selvityksen mukaan runsaalla 20 prosentilla vastanneista vangeista; vain noin joka neljäs oppimisvaikeuksia on testattu
- noin puolella vastanneista on positiivinen kuva itsestään oppijana ja vain noin joka kymmenes kokee selvästi olevansa huono oppija

Kyngäs, M. 2000. Vankeus miehen elämänselämlussä.

Tutkimus nuorena rikoksentekijänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta ja vankeuden jälkeisestä elämästä.

- miesten elämänselämlut sellaisina kuin haastateltavat ne itse näkevät
- miesten kokemukset yhdenmukaistuvat yläasteikäisinä hyvin erilaisista perhetaustoista huolimatta
- yläasteelle tultaessa luvattomat poissaolot koulusta lisääntyivät, aika kului kaveriporukassa kuljeksien, päihteitä käyttäen ja rikoksia tehden
- vankila ei useinkaan ollut ensimmäinen laitos, johon nuori rikoksentekijä joutui
- kolme tyyppiä vankeuden jälkeisessä elämässä:
  - selviytyjät,
  - riskinottajat ja
  - pudonneet

Kivivuori, J. & Linderborg, H. 2009. Lyhytaikaisvanki. (PDF)

- kuvataan taustoja, elinoloja, elämäntulkua, rikollisuutta, vankeuskokemuksia sekä sitä, millaisiksi he arvioivat mahdollisuutensa irtautua rikosuralta
- perustuu korkeintaan kahdeksan kuukauden vankeustuomiota suorittaville vangeille vuonna 2008 tehtyyn kyselyyn ja laadullisiin haastatteluihin
- huono-osaisuus kasaantuu; vankien huono-osaisuus on alkanut jo varhain elämäntulkussa
  - tulevat keskimääräistä useammin hajonneista perheistä ja kokevat saaneensa vanhemmiltaan vähemmän tukea ja rohkaisua kuin vertailuryhmän miehet
  - vankien keskinäisessä vertailussa **huono-osaisimman ryhmän muodostavat lapsuudessa ja nuoruudessa rikosuransa aloittaneet nuoret vangit**
- viihtyneet koulussa keskimäärin huonommin kuin vertailuryhmän miehet
  - **koulumenestys** heikompaa ja luokalle joskus jääneitä selvästi enemmän samoin kuin erityisopetusta saaneita
  - **koulutustaso** alhainen: 63 prosentilla vangeista ylin koulutus oli peruskoulu tai sitä vastaava taso (vastaava osuus vertailuryhmässä 11 %).

Timonen, H. 2009. Omin sanoin. Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. (PDF)

- narratiivinen tutkimus, jossa kuvataan lyhyesti myös koulu-aikaa
- seitsemän moninkertaisesti väkivaltarikoksista tuomitun miehen elämäntarina; kaikki osallistuivat väkivaltarikollisille tarkoitettuun kuntoutusohjelmaan
- tutkimuksen tarkoituksena kuvata ja ymmärtää tuomittujen elämäntapaa ja siinä tapahtuvia muutoksia koko yksilön kuluneen elämän aikana
- kotitaustat repaleisia, turvattomuuden kokemuksia, päihteiden ja väkivallan täyttämiä lapsuuksia, kohtalokkaita tapahtumia, laitoslapsuutta, ajoittain myös ns. tavallista lapsuutta
- **koulussa kiusattuja ja kiusaajia, vaikeuksia oppimisessa, pienryhmäsiirtoja ”tarkkikselle” sekä koulukotimuistoja**
- ei kovin tarkkoja muistikuvia opettajista, mutta yleisesti ottaen **paljon negatiivista ja hyvin vähän positiivista huomiota**; tuo vähäinenkin positiivinen huomio on jäänyt eliniäksi mieleen ja sillä on ollut kannustava vaikutus

Joukamaa, M. ja työryhmä 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. (PDF)

- 309 miesvankia, 101 naisvankia, 100 sakkovankia, 100 elinkautisvankia ja 101 yhdyskuntaseuraamusrangaistusta suorittavaa.
- Noin 90 prosentille vangeista voidaan asettaa jokin psykiatrinen diagnoosi.
  - Yleisin sairaus on **päihderiippuvuus** (esiintyvyys 9/10).
  - Lähes joka toisella vangilla todetaan päihderiippuvuuden lisäksi persoonallisuushäiriö, ahdistuneisuutta, masennusta tai muu psyykinen ongelma.
- Kolmanneksella suomalaisista pitkäaikaisvangeista **ADHD-tausta**.
- **Joka toisen vangin luku- ja kirjoitustaito heikko. Vaikea luku- ja kirjoittamishäiriö on joka kolmannella vangilla.**
- Naisvangit sairaampia kuin miesvangit. Traumaattiset kokemukset olivat selvästi yleisempiä kuin muiden ryhmien tutkituilla.
- Naisista noin 55 prosentilla ei ollut mitään ammatillista koulutusta. Miesvangeilla vastaava luku oli 36 prosenttia.
- Vakava masennus todettiin tutkimuksessa noin kolmanneksella naisvangeista. Heillä todettiin lisäksi paniikkihäiriöitä, pelko-oireisia häiriöitä ja traumaperäisiä stressihäiriöitä sekä ahdistuneisuutta miehiä enemmän.

Muita suomalaisia tutkimuksia ja kartoituksia vangeista:

- Rytönen, M. 2013. Kehityskulkuja ja väliintuloja. Ekologinen näkökulma vakavan väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalisen terveyden kehitykseen. (PDF)
- Gullman, M., Sunimento, K. & Poutala, P. 2011. Oppimisvaikeuksista vapaaksi –hankkeen loppuraportti. (PDF)
- Elonheimo, H. 2010. Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. (PDF)
- Iivari, J. 1996, Osattomuudesta rangaistavaksi. Nuorista rikoksenteikijöistä nuoruuden alakulttuuriteorian valossa.
- Lindfors, S. 1996. SEVERI. Seikkailu, verkostot ja rikokset. Nuorten rikoksenteikijöiden elämänhallintaa parantavan SEVERI-projektin toimintatutkimus.
- Kääriäinen, J. 1994. Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista.
- Järvinen, S. 1992. Pilveä, puntteja ja päiväunia.
- Autio, S. & Hautamäki, T. 1991. Opiskelijana vankilassa. Peruskoulu- ja lukio-opintoja suorittavien vankien opiskelukokemuksia.
- Karvonen, M. & Mohell, U. 1990. Vankien koulutus- ja työtausta.

OMIA TUTKIMUKSIANI

- Häyrynen, E., Määttä, K., Äärelä, T. & Uusiautti, S. (2018). "There are not enough hours in a day to do everything" – Parents' descriptions of everyday life with a child with severe physical disability. *International Journal of Research Studies in Education*.
- Äärelä, T., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2018). "Happy to see you and other cornerstones of hospital school teacherhood". *GESJ: Education Sciences and Psychology*. 1(47), 90–103.)
- Äärelä, T., Uusiautti, S., & Määttä, K. (2018). Toward the Pedagogy of Preventing Social Exclusion. In S. Uusiautti & K. Määttä (Eds.), *New methods of special education*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Määttä, K., Äärelä, T., & Uusiautti, S. 2018. Challenges of special education. In S. Uusiautti & K. Määttä (Eds.), *New methods of special education*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Määttä, K., Äärelä, T. & Uusiautti, S. 2017. What happens to special education: will inclusion be the solution? *Asian Journal of Education and e-Learning*. 5(5), 141–149.
- Äärelä T., Määttä, K. & Uusiautti S. 2016. The challenges of parent-teacher collaboration in the light of hospital school pedagogy. *Early Child Development and Care*.
- Äärelä, T., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2016. Ten Encounters between Students and a Special Education Teacher at a Finnish Hospital School – Outlining Hospital School Pedagogy. *Global Journal of Human Social Science*, 16(4), 8–20.
- Äärelä, T., Määttä, K., & Uusiautti, S. 2016. Caring teachers' ten dos. "For the teacher, they might be just small things, but for the student, they mean the world." *International Forum of Teaching and Studies*, 12(1), 10–20.
- Äärelä, T., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2015. "When you feel that your teacher cares, you cuss less at her". *Young prisoners thinking back at their teachers*. *Education Science and Psychology* 3 (35), 77–89.
- Veijola, T., Määttä, K., Uusiautti, S., & Äärelä, T. 2015. Aids for Dyslexia are Important Supporters of Life and Learning – Experiences of Finnish People with Dyslexia. *Journal of Studies in Education*, 5(4), 278–294.
- Äärelä, T. 2014. Välttävän opettajan 10 teesiä. Teoksessa K. Määttä & S. Uusiautti (toim.) *Voimaa välttävästä tutkimuksesta*. Kasvatusalan konferenssi 6.–7.10.2014. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 21–30.
- Äärelä, T., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2014. Young prisoners' experiences of the positive factors of small group teaching during their basic education – Toward the Pedagogy of Preventing Social Exclusion. *Journal of Studies in Education* 4 (4), 45–67.
- Äärelä, T., Uusiautti, S. & Määttä, K. 2014. "The teacher should not just boss around all the time". Good teacherhood in the light of young prisoners' experiences. *Problems of Education in the 21st Century* 60 (60), 10–22.
- Äärelä, T. 2013. The teacher's look means the world - A study on young prisoners school-time experiences. *Early Child Development and Care*.
- Äärelä, T. 2012. "Aika paljion vaikuttaa minkäläinen ilme opettajalla on naamalla" – Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. *Väitöskirja*.